БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилеткилеп

1954 ЯНВАРЬ 26 ВТОРНИК № 19 (2956)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга уткуштур (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязындан доктааткан соңгулда бюллетеньнериниң хевири (1 арын).

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң Берлинче үнүпкени (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: **Х. Өлзей.** — Пропаганда ажылын амыдырал-биле холбаштырбайн турар; **О. Ондар.**—Бистиң бөлгүмүвүстүң ажылы (2 арын).

Колхоз тудуу (2 арын).

И. Торжу.— Балык тудуушкунун күштелдирер (2 арын).

Б. Болдур-оол.—Көдээниң бот-тывынгыр уран-чүүлдер көргүзүүн бедик деңнелге эрттирер (2 арын).

П. Орехович.—Социализм үезинде бот өнчүүн дугайында (3 арын).

Б. Будегечиев. — Колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгезин экижидер (3 арын).

РЕДАКЦИЯГА ЧАГЛАЛАР (3 арын).

М. Нестеров. — Ийи рынок — хөгжүлдениң ийи оруу (4 арын).

Бельгияда совет музыкантыларның чедиишкини (4 арын).

Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралының мурнуу чарыында (4 арын).

КОЛХОЗТАРГА ТУДУГ ПЛАНЫН КҮҮСЕДИР ДЭЭШ БҮГҮ КҮШТҮ САЛЫР

Колхозчу тараачыннарны сууржулганың чаагай амыдыралынче шилчидер ажыл—бистиң областың байдалынга соңгаарладып болбас сорулганың бирээзи болур. Партия болгаш чазак көшкүн чонну шалыпкын сууржударынче улуг дузаламчыны чыл бүрү бистиң обласка көргүзүп турар.

1953 чылда областың колхозтарының тудуун дүргедедир болгаш колхозчуларны сууржуң чүрттөлгаже шилчидер сорулга-биле Совет чазак халаска 140.000 кубометр тудуг ыяжын, колхозтарның ажыл-агыйын дүрген сайзырадырынга 5,3 миллион рубль түннүг узун хуусаалыг чэлини берген болгаш чүрттөлга бажыңнарын тударынга 2 миллион рубльди тывыскан. Колхозтар көдээ ажыл-агыйның мурнакчы техниказы-биле бүрүн хандыртынган.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлериниге сорук кирген областың колхозчу тараачыннары чыл бүрү эвээш эвес чедиишкиннерлиг болуп турар. Областа колхозчу суурларның саны өзүп, ында чаңгыс аай эки кылдынган чүрттөлга бажыңнары, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң тудуглары немежип, ажылчы чоннарның материалдыг байдалы улам-на эвижип турар. Эрткен чылдың тудуг планын Бай-Тайга, Чаа-Хөл, Тожу районнарның колхозтары ажыр күүсеткен. Чөөн-Хемчиктиң «Коммунизмче орук», Чаа-Хөлдүң Сталин аттыг, Тес-Хемниң Калинин аттыг, Тожунуң «Май 1» колхозтар тудуг ажылын эки шынарлыг чоруткан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн-бүрү берип турар материал-техниктиг дузаламчыларын колхозтар тудуунга областың районнарының хөй кезин ам-даа четпес ажыглап, тудуг планын чыл-чылы-биле күүсетпейн турар. 1953 чылда чүрттөлга бажыңнарының планы үгле 83 хуу, мал кажааларының—89 хуу, культура-амыдыралдың—59 хуу күүсетинген.

СЭКП-ниң чамдык райкомнары болгаш райкүүскомнар колхозчуларны сууржуң, культурлуг чүрттөлгаже шилчидер айтырыгның политиктиг улуг ужур-дузазын чедир үнелевейн турар. Ылаңгыя Каа-Хем, Бии-Хем, Улуг-Хем, Сүт-Хөл районнар колхозтар тудуунун хөрээн кедергей багай удуртуп, ол ажылды чедир үнелевейн турар. Ооң ужурундан ол районнарда тудугнуң чыл планы чыл бүрү күүсетинмейн, үгле 50—70 хуу чедир күүсетинип турар. Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхоз чыл дургузунда үгле чаңгыс чүрттөлга бажыңын колхоз төвүнде туткан.

Колхозтарда тудугнуң доктаамал бригадаларынга күш-ажылы кылып шыдаар бүгү колхозчуларның 30-лен эвээш эвес хуузун хаара туткан турар дугайында облкүүскомнуң шиитпирлери күүсетинмейн турар. 1953 чылда колхозтар тудуунга 7000 кижи күжү хереглетинер ужурлуг турда, чыл төнчүзүнге чедир үгле 2000 кижилер ажылдап турган. Ооң туржук кандыг бир кампания ажылдар үезинде Сүт-Хөл, Таңды, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа районнарга тудуг бригадазының ажылын түр соксаткаш, тудугжуларны өске ажылдарга ажыглап турган үүлдер бар.

Кышкы үеде тудуг ыяжының белеткелин болгаш ону тудуг шөлүнче сөөртүрүнүң планын кайы-даа районнарның колхозтары күүсетпейн турар. Бо байдал болза, тудуг планының күүсетинмейн турарының кол чылдагаанының бирээзи болуп турар.

Областың колхозтар тудуунуң эргелели, ооң тускай эртемниглери, райкүүскомнарның тудуг талазы-биле киллдистери тудуг хөрээн ам-даа тодаргай эвес, эрецгей удуртуп турар. Тудуп дооскан чүрттөлга бажыңнарының шынары куду. Колхозчуларның чүрттап турар бажыңнарының крышалары, печкалары, херим-кажаалары кылдынмаан. Үстүнде айытынган четпестерни бүрүн узуткаары областың партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының эң чугула сорулгазы болуп турар.

1954 чылда областың колхозтарынга 1500 чүрттөлга бажыңнарын, 75 муң баш малдар кирер кажааларны, 5 муң баш куш кирер кажааларны, бүдүрүлгениң 190, база культура-амыдыралдың 99 тудугларын кылыры планда көрүнген. Эрткен чылдарга деңнээрге, бо чылын тудуг планы бүгү-ле тудуглар талазы-биле кайы-даа районнарның колхозтарында көвүдедир планнатынган. Ынчангаш бадылатынган тудуг планын колхоз бүрүзүнге күүседир дээш колхозтарның курлавырларын чөп ажыглаарынче бүгү колхозчуларның күжүн эвилелдээри кажаңгызындандаа артык негетинип турар.

СЭКП райкомнары болгаш райкүүскомнар колхозтарның тудуг планнарын күүседиринге удуртулганы экижидер ужурлуг. Тудуг планын күүседирде тудуг ыяжын чогуур өйшаанда белеткеп, ону тудуг шөлүнге сөөртүү эң-не шиитпирлиг рольду ойнаар. Ынчангаш тудугга хереглээр бүгү тудуг ыяжының 80 хуузундан эвээш эвезин март айның 15-ке чедир тудуг шөлдеринге сөөртүп алган турарының сорулгазы салдынган.

Тудуг ыяжын белеткээр болгаш тудуг шөлүнче сөөртүр бөлүктерни тускай үзүп тургускаш, оларны чүрттөлга бажыңнары, аъш-чем, чепсек-хереклелер болгаш транспорт-биле бүрүн хандырар херек. Кыжын хар кыры-биле чудук сөөртүрүнге тырттар күштерни болгаш колхозта оон-даа өске курлавырларны калбаа-биле ажыглаары чугула.

МТС-тер үгле хову ажылын кылыры-биле кызыгаарлатынмайн, харын колхозтарның тудуг ыяжын сөөртүрүнге болгаш мал кажааларын механизастаарынга холбашкан ажылдарга идепкейлиг киржир ужурлуг.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин хайындырып үндүрген. Колхозчуларның ортузунга социалистиг чарышты улам калбартып тургаш, соңгулда кампаниязының үезинде тудуг ыяжын белеткээриниң болгаш сөөртүп алырының планын күүседип, ооң-биле чылдың тудуг планын өй-шаанда күүседириниң суурун салыры—партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, колхозтарның боттарының эң чугула сорулгазы болур.

ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотовтуң Берлинче үнүпкени

ССРЭ-ниң, Францияның, Англияның болгаш АҚШ-тың даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралынга киржири-биле Даштыкы Херектер Министри В. М. Молотов январьның 23-те Москвадан Берлинче самолёт-биле үнүпкен болгаш олла хүн Берлинде чеде берген.

(СЭТА).

МТС-тернiң телефончудулгазы болгаш радиожудулгазы

НУКУС. Шаббазскиниң машина-трактор станциязында бир-ле дугаар телефон коммутаторун тургускан. Септелге мастерскаязында, электри станциязында, складта болгаш өске-даа бүдүрүлге черлеринде телефон харылзаазын тургускан. Механизаторларның болгаш агрономнарның бажыңнарында телефон аппараттарын тургускан.

МТС-тиң радиожудулгазы ол ышкаш доозулган болгаш трактор бригадазында телефон харылзаазын тургускан.

Кара-Калпактың өске-даа МТС-теринде телефон коммутаторларын тургускан. Дыка хөй машина-трактор станцияларында радио белдирлерин кылган.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга уткуштур

БЕДИК КӨДҮРЛҮҮШКҮН

Хоорайның аъш-чем комбинады 1953 чылдың планын эки түннелдиг дооскан, ниити продукция талазы-биле планы 103,7 хуу күүседип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 10,8 хуу бедиткен болгаш 9 айларның дургузунда пландан ажыр 885 муң рубльдиң арыг орулгазын берген. Ол болза, социалистиг чарышты бригадалар, цехтер, кижилер аразында калбартканының түннелинде чедип алдынган. Социалистиг чарыштың түннелин ай санында түннеп турар болгаш ооң тиилекчилерин хүндүлел самбыразынга киирип турар.

Аъш-чем комбинады ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга чедиишкинниг ужуражыр дээш бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар. Кондитер цехиниң ажылдакчылары бүдүрер продукциязының шынарын экижидер болгаш бүдүрүлге планын 105 хуу күүседирин хүлээнген. Ам бүдүрүлгениң бүдүрүкчү чоруун бедидер талазы-биле механизацияны калбаа-биле хереглеп турар.

Партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынынга харыы кылдыр бүдүрүлге планын күүседир дээш кызымаккай ажылдап, боттарының үлүг нормазын ажыр күүседип турар Скрипонченко, Горохова, Сангы-Бадра, Ховалыг, Блорова ышкаш кижилер дыка хөй. Коллектив ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге улуг чедиишкиннерлиг ужуражыр.

Механизаторларның хүлээлгези

Сарыг-Септиң машина-трактор станциязының коллективи 1953 чылдың дөртү кварталында септелге планын ниитизи-биле 147 хуу күүсеткен. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар-биле холбаштыр аңаа алдар болдуруп, септелгениң чыл планын февральдың 10 бетинде доозары дээш механизаторлар улам бедиткен хүлээлгелер ёзугаар ажылдап турар.

Тракторлар болгаш көдээ ажылагый машиналарын кезектеп септээриниң аргазын ажыглаары коллективте калбарган. Бүдүрүлгениң мурнакчыларындан мотористер Желтухин, Рубцов болгаш машина кезектери чыып эптээр бригадада Окольников олар соңгулда хүнүнге белек кылдыр ийи дапкыр норманы күүседирин хүлээнгеш ажылдап турар.

Күш-ажылчы белек

Тожу районда «Совет Тыва» колхозтун тудуг бригадазының ниити хуралынга бо чылдың тудуг планын күүседиринге четчир материалдарны белеткээш кышкы орук-биле бүрүн сөөртүп алырын шиитпирлээн. ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар болурун танышкаш, ол бригада айытканы хуусаазын ыракта кызырып, март 10 бетинде доозарын хүлээнген.

Бригадада 36 кижи үш кезек чөрде, аразында социалистиг чарыштын керээлиг ажылдап турар. Январь 20-те чедир олар 10 чүрттөлга бажыңнарының каназынга четчир 1008 чудуктарны белеткээн, а колхоз төвүнде 4 бажыңнарның ыяжын чедирип эккеп алган. Ынчаарга суурда бызаңчылар 2 бажыңнарның ыяжын чонуп, каназын салып эгелей берген.

Келир чылдың оттулар ыяжы

Чаа-Хөл районнуң Кара-Талда «Тиилелге» колхозтуң колхозчу хөрээженнери ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү—март 14-ке күш-ажылдың чедиишкиннери-биле ужуражыр дээш келир өөредилге чылында школаның 580 кубометр оттулар ыяжын белеткеп эгелей бергеннер. Оларның аразында эштер Хорлуштай, Черлик-оол олар баштайгы хүннерде 16 кубометр ыяшты кезип, доорап, чарып тургускан. Ооң-биле кады 1954 чылдың колхоз тудуунга хереглээр туйбу өртедир кара-талды база-ла чедиишкинниг белеткеп турар. Ол талазы-биле Додай-оол, Норжуңмаа олар мурнакчы болуп турар.

Малчының чедиишкини

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлыкта «Ленин оруу» колхозтуң колхозчузу эш Успуң ниитиниң мал ажылын улам ыңай хөгжүдер талазы-биле биче эвес чедиишкиннерлиг болуп турар. 1951 чылда колхозтуң баштаар чери эш Успуңга 175 өшкүнү хүлээдип берген.

Успуң ирей ол өшкүлерни 3 чыл ажыг үениң дургузунда чидириг чокка өстүр ажаап келгенинден колхозтуң ол малы ам 425 баш ажып турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнү—март 14-ке алдар кылдыр колхозтуң 219 өшкүлеринден 230 анайларны чидириг чокка камгалап алырын эш Успуң хүлээнип турар.

Украин ССР-ниң Культура министерствозунда, Украинаның Совет чогаалчылар эвилелинде, Украинаның совет чурукчулар болгаш совет композиторлар эвилелинде

КИЕВ. Январь 19. Бистиң Төрээн Чуртувустуң төөгүзүнде алдарлыг болуушкун — Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын демдеглээри-биле, база ССРЭ-ниң улустарының найыралынга тураскаал кылдыр совет чогаалчыларның болгаш эң дээре Украин коллективтерниң көргүзүглерин Москва хоорайга 1954 чылдың майда эрттирерин Украин ССР-ниң Культура министерствозу болгаш Совет чогаалчылар эвилели төлевилээн.

Улустуң тургузукчу уран-чечен чогаадылгазының болгаш чурумал уран-чүүл көргүзүглериниң делгелгезин 1954 чылдың апрельде ажыдарын Украинаның Культура министерствозу болгаш совет чурукчулар Эвилели шиитпирлээн.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар кылдыр эң эки ырларны чогаадырының конкурзун Украинаның Культура министерствозу болгаш совет композиторлар Эвилели чарлаан.

Алдарлыг хүнге тураскаадыры-биле республиканың бот-тывынгыр уран-чүүлүнүң радиофестивалын болгаш көрүлдезин 1954 чылдың январьда Украинаның Культура министерствозу чорудар.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының дугайында документальдыг кино-чурукту, Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар болдурган боттывынгыр уран-чүүлдүң дугайында болгаш Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл оюнун байырлалының дугайында өөнүг кино-чуруктарны Культура министерствозу кылып үндүрер.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга болгаш ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралынга тураскааткан номнарны, брошюраларны, байырлал чыындыларны литературалыг альманахтарны, альбомнарны, плакаттарны, репродукциялыг чуруктарны кылып үндүрериниге республиканың парлалга черлери белеткеним турарлар.

Ол алдарлыг хүнге тураскаадыры-биле музейлерге тускай экспозициялар, а библиотекаларга делгелгелер организастатынар.

Совет Эвилелиниң улустарының найыралынга тураскааткан республиканың кинофестивалын 1954 чылдың майда Культура министерствозу кылып чорудар.

(СЭТА).

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле Төп соңгулда комиссиязындан доктааткан соңгулда бюллетеньнериниң хевири

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле

СОҢГУЛДА БЮЛЛЕТЕНИ

195____ чылдың _____ „____"

Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле _____ № ____ округу

Силериниң бадылаар дээн кандидадыңарның БИРЭЭЗИНИҢ фамилиязын соңгулда бюллетенинге артырыгаш, өскелерин балап кадар.

Депутатка кандидаттың фамилиязы, ады, адазының ады	Депутаттың кандидадынга кайын депшиткен

Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле _____

Округ соңгулда комиссиязының даргазы _____

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле

СОҢГУЛДА БЮЛЛЕТЕНИ

195____ чылдың _____ „____"

_____ дан

(автономнуг республиканың, областың, азы национал округтуң ады)

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле _____ № ____ округу

Силериниң бадылаар дээн кандидадыңарның БИРЭЭЗИНИҢ фамилиязын соңгулда бюллетенинге артырыгаш, өскелерин балап кадар.

Депутатка кандидаттың фамилиязы, ады, адазының ады	Депутаттың кандидадынга кайын депшиткен

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле _____

Округ соңгулда комиссиязының даргазы _____

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар талазы-биле

СОҢГУЛДА БЮЛЛЕТЕНИ

195____ чылдың _____ „____"

_____ дан

(автономнуг республиканың, областың, азы национал округтуң ады)

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле _____ № ____ округу

Силериниң бадылаар дээн кандидадыңарның БИРЭЭЗИНИҢ фамилиязын соңгулда бюллетенинге артырыгаш, өскелерин балап кадар.

Депутатка кандидаттың фамилиязы, ады, адазының ады	Депутаттың кандидадынга кайын депшиткен

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле _____

Округ соңгулда комиссиязының даргазы _____

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Пропаганда ажылын амыдырал-биле холбаштырбайн турар

Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барыкта «Ленин оруу» колхозтуң партия эге организациязының коммунистериниң хуралынга партийжи өөредилгениң чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Колхозта бир политшкола база партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренириниң талазы-биле бир бөлгүм ажылдап турар. Партияның политиктиг өөредилгезиниң четкизинде болгаш ону партия эге организациязының удуртуп турарында ёзу барымдалаар, чүгле кижилерни кичээлге хаара тударын сүрер, а кичээлдериниң шынарын экижидериниң дугайында сагыш салбас чоруктарының барын хуралга коммунистер чидии-биле шүгүмчүлээннер.

Политшколага болгаш бөлгүмге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң V сессиязының материалдарын болгаш партияның Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң доктаалын өөренип дооскан аттыг болган. Ол төөгүлүг чугула документилерни дыңнакчыларга өөредирде пропагандистер эштер Күдерек болгаш Эрес-оол олар кандыг-даа анализ чокка, колхозтуң амыдыралчы айтырыгларыбиле дүүштүрбейн, материалды эгезинден ужунга чедир номчуп эрткеннер.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин пропагандалаарда тус черниң байдалы-биле, ажыл-агыйжы сорулгалары-биле дүүштүрер деп партия негеп турар. Ол негелдени пропагандистер күүседип шыдавайн турарлар. Оларның пропаганда ажылы көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүреринче, колхозту организас, ажыл-агый талазыбиле быжыглаарынче колхозчуларны мобилизаставайн турар деп хуралга демдеглээн.

Кичээлдериниң идей-теоретиктиг деңнели чавыс, амыдыралдан хоорук болуп турарының ужурунда дыңнакчылар кичээлдерге белеткелдиг эвес келир болгаш кичээл үзер чоруктар дыка хөй болуп турар. Чижээ, дыңнакчы эш Шой-Сүрүң кичээлдерни 7 удаа, эш Артына 5 удаа, эш Кижей 6 удаа үскен. Кичээлге келбейн баарының хөй таварылгалары эштер Чыргал, Чимба, Кан-оол оларда база бар. Чамдык кичээлдер чүгле 2—3 дыңнакчылардың киржилгези-биле эрттип турар.

Партия чырыдыышкынының четкизинде өөредилгениң шынарын экижидер, кичээлдерге дыңнакчылардың бүрүн киржилгезин хандырар хемчеглерни партия организациязы ап чорутпайн турган.

Партия чырыдыышкынының шынарын экижидер, кичээлдерге белеткелде пропагандистер боттарының ажылының бедик харыысалгазын медереп билгеш, аңаа баш бурунгаар хынамчалыг белеткенип, кичээлдерни амыдырал-биле, колхозтуң мурнунда турар тодаргай сорулгалар-биле сырый холбаштырарын чедип алыр ужурлуг.

Х. ӨЛЗЕЙ.

Бистиң бөлгүмүвүстүң ажылы

Эрзин районнуң Сарыг-Булуң суур Совединиң чанында тургустунган бөлгүм партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренип турар. Ол бөлгүмнү партия райкомунуң бюрозундан бадылатырган пропагандист эш Сам удуртуп турар. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи дыңнакчыларны оларның билиин болгаш эки-туразын барымдаалап четчелээн.

Партия чырыдыышкынының четкизинге өөредилге чылы эгелээнден бээр Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының 50 чыл болганының дугайында теманы, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының материалдарын, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында СЭКП Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң доктаалын болгаш ону боттандырарының практиктиг хемчеглериниң талазы-биле партияның болгаш чазактың ооң дараазында үндүргеш шиитпирлерин өөренип эрткен. Ооң сөөлүнде партия төөгүзүнүң допчу курзунуң биргы болгаш ийги бөлүктерин өөренип дооскан.

Эштер Сарыг-оол, Комбу болгаш өске-даа дыңнакчылар бөлгүмнүң кичээлдерин үспейн, аңаа үргүлчү кээп, эки өөренип турар. Политөөредилгениң баштайгы кичээлдери чоруп турар үеде, пропагандист эш Сам дыңнакчыларга быжыг билигни бээр дээш өөредип турар үүлдериңге немелде материалдарны хөй-биле ажыглап, дыка кызымак ажылдап турган.

Мооң-биле чергелештир бөлгүмнүң ажылында четпестер эвээш эвес илереп турар. Боттарының идей-политиктиг билиин бедиринче сагыш салбас, кичээлдерге келбестеп турар кижилер дыңнакчыларның аразында база бар. Кадин, Сувак, Очур-оол, Нимажап олар кичээлдерни дыка хөй катап үскеннер. Бөлгүмге кирип алгаш, марксисчи-ленинчи теорияны, бистиң партиявыстың маадырлыг төөгүзүн өөренир деп күзелин олар боттары илергейлээн. Бөлгүмге кирери эки туранын херээ болур, а аңаа киргеш соонда кичээлдерге үзүктел чокка кээп өөренири албан болур деп үвени ол эштер билбейн турарлар. Мооң ужурунда чамдык үелерде бөлгүмнүң кичээлдери чүгле 2—3 дыңнакчылар олурушканы-биле эртип турар. Ам сорулга болза, политбөлгүмде четпестерни дарый чайладыр дээш боттуг хемчеглерни ап чорудары болур.

Пропагандист эш Сам сөөлгү үеде үргүлчү көдээже командировкалап чоруп турар ужурунда, кичээлдерни боду доктаамал чорудар аргазы чок болуп турар. Ооң орнунга томуйлатырган пропагандистер бар-даа болза, политбөлгүмнүң өөредилгезинге чогуур негелдезинге чедир чорудуп шыдавайн турар. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи пропагандистер-биле ажылды четпес тургускан. Бистиң бөлгүмүвүске пропагандистээр дээн эш Айдың-оол ийи кичээлдерге белеткел чок келген, бөлгүмнү удуртур дугайында ол пропагандиске партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи чүгле өөредилге болур хүнде кээп дыңнаткан.

Бөлгүмде өөредилгенин шынарын экижидер төлээде, аңаа пропагандистерни баш бурунгаар белеткендирер, оларга чогуур дузаны көргүзер болгаш оларны боттуг удуртуу дугайында СЭКП райкому болгаш ооң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш Яндаа онза кичээнгейни салыр ужурлуг. Кичээлдериниң чүгле санын сүрер эвес, харын бөлүмнериниң пропагандистери дыңнакчыларга быжыг билигни берзин дээш, а дыңнакчылар өөренип эрткен үүлдерин боттарынга эки шиңгээдип алзын дээш шыңгыы негелделиг болур херек.

О. ОНДАР.

КОЛХОЗКА ДУЗАЛААН

Бай-Тайга районнуң төвү—Тээли суурнуң ажылчын, албан хаакчыттары Сталин аттыг колхозтуң Кургаг-Адырда оттулар ыяш белеткеп турар бригадазынга элээн хөй кижи шефтээннер. Шефчилер бир хүн 51 кубометр оттулар ыяшты кезип, чарып тургуспушаан, 25 чудуктарны кезип белеткээн. Ол хүннүң шеф ажылынга эмчи коллективиниң ажылагый эргелекчизи эш Шаңгыр-оол, улус судунуң ажыл-агый эргелекчизи эш Комбужап олар хүн нормазын ажыр күүседткеннер.

Ч. ХОМУШКУ.

Колхоз тудуу

Чаа суурда

Улуг-Хем районнуң Чаатыда Киров аттыг көдээ ажыл-агый артели колхозчу суурун сайзырадып келгениниң бээр 6 чыл чаа-ла чедип турар. Бо үениң дургузунда колхозчу тараачыннарның чаа суурунда 180 хире чуртталга тудуглары, база бүдүрүлгениң, албан черинин, мал ажылының болгаш өске-даа дыка хөй тудуглар тургустунган. Ылаңгыя эрткен чылда тудуг бригадазы ажыл-агыйның элээн хөй тудугларын кылбышаан, колхозчу суурунга немей 27 чуртталга бажыңнарын чогуур өйүнде шевергин дооскан.

Ам бо чылдың тудугларын өйшаанда күүседир дээш тудугларның кыш-ажылының темпизин күчүлдүрип, звенолар болгаш тус-тус кижилер аразында социалистиг чарышты калбартып турар.

Д. ДАМДЫҢЧАП.

Тудуг бригадазы

САРЫГ-БУЛУҢ (Телефон-биле). Эрзин районда «Кызыл сылдыс» көдээ ажыл-агый артелиниң 31 кижилиг тудуг бригадазы (бригадири Дамдын) бо чылдың тудуунга 1800 кубометр ыяш белеткээр сорулгалыг. Декабрьның 25-тен январьның 15-ке чедир ол бригада 4 муң чудуктарны тайгада кезип белеткээн.

Колхозтуң бо чылын тудуг планын чогуур өйүнде күүседирин чугаалашкан бригаданың январь 17-де хуралынга чаа, улам бедиткен хүлээлгелер алдынган: ыяшты кезип белеткээрин февраль 1-ге чедир; ыяшты черниң агынче сөөртүп, машина оруунга мөөнпеп чыырын февраль 20-ге чедир; колхозтуң тудуг участогунга бүрүн эккеп алырын март 10-га чедир доозар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиге соңгулдалар-биле холбаштыр аңаа алдар болдурган шак ындыг күш-ажылчы хүлээлгелер районнуң өскедаа колхозтарында калбарган.

Тудуг материалдарын белеткеп турар

Кызыл районнуң «Черби» колхозу 1954 чылдың тудуг ыяжы белеткээр-биле организастаан. Ол бригада бо чылдың январь айның иштинде 400 кубометр ыяшты белеткээш, орукка сөөртүп алырын хүлээнген. Бригадир эш Чыдынның удуртулгазы-биле ол бригада ам ыяшты бүрүн кезип алган, орукче сөөртүп турар.

Бригадада 15 харлыг Ч. Сарыг хүнде 4 кубометр ыяш кезер планын 6 кубометр чедир күүседип, улуг улустан тудак чок ажылдап турар.

Т. ЛОПСАҢ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиге соңгулдаларга алдар кылдыр Самагалдай МТС-тиң трактористери стахановчу эдлекге турган, чедиишкиннин-биле белеткенип кы тарылганың кампаниязынга турарлар.

Чурукта: механик эш Н. Даурцев (оң талазында), трактористер эштер Содунам, Көк-кыс, Дагба олардан эдлчеглиг септетинген трактор андазынын хүлээп ап турары.

Чуруу С. Феоктистовтуу.

Балык тудуушкунун күштелдирер

Аъш-чем продукциязын элбекшиде-ринге балыктың онза ужур-дузалыын барымдалааш, партия болгаш чазак балык тудуушкунун күштелдирер болгаш балык продукциязын бүдүрер бүдүрүлгелерни хөгжүдер дугайында хемчеглерни ап турар. «Аъш-чем барааннарының бүдүрүлгезин хөгжүдер болгаш ооң шынарын экижидер дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш СЭКП ТК-ның доктаалында балык тудуушкунун 2,1 катап өстүрерин айыткан. Ооң-биле чергелештир балык продукциязының кылыгларының янзы-бүрү ассортиментизин калбартырын айыткан.

Областың хереглекчилер ниитилелдериниң эвилели 1953 чылда балык тударының планын 143,6 хуу күүсеткен. Ооң иштинде Тожу районнуң балык тудар ажыл-агыйы чыл планын 201 хуу күүсеткен. Балык тударынга балыкчылар Селиң, Андреев, Үзек-Серен, Калусин, Сидов онза идепкейлиг киржип, нормазын 150—200 хуу күүседип турарлар.

Балык тударының ажылын улам экижидериниң бүгү аргалары облпотребсоюзтун, системазында бар. Ол аргаларны четче ажыглаваайн турарындан балыктыг хемнер болгаш хөлдериниң балыы четпес ажыглатынып турар. Бай-Тайгада Чүглүг-Хөл, Хиндиктиг-Хөл, Барыын-Хемчикте Кара-Хөл, Тожу районнуң балыктыг дыка хөй хөлдери четче ажыглатынмайн турар. Эң ылангыяда Тожу районнуң Маны-Хөл, Олбук-Хөл, Шырам-Хөлде дыка хөй янзы-бүрү эки шынарлыг балыктар бар, ону дыка четпес ажыглап турар деп чугаалаар херек. Тожуда балыктыг 100 ажыг хөлдер бар, ооң үүгле 2—3 хирези ажыглатынып турар.

Партияның болгаш чазактың аъш-чем барааннарын чоннуң өзүп турар хереглелдерин хандырар дугайында доктаалын күүседир талазы-биле облпотребсоюзтун, райоларның баштаар черлери, партия, совет организациялары кичээнгей салбайн турар. Тожу районда балык тудар ажыл-агый үр үениң иштинде туруп келзе-даа, балыкчыларның ортузунга политкижизидилгелиг ажылдың багай тургустунганындан күш-ажыл багай организастатынган болгаш ооң бүдүргүкчүлүү куду.

Балыкчыларның амыдырал-чуртталгазынга болгаш оларны чепсеңхерекселдер-биле хандырарынга хайгаарал салбаан. Артельди шыырак ажылчыннар-биле хандырарының улуу, ооң ажылчыннарын өскээр аар-саар ажылдарга ажыглап турар. 40 хире кижиден ам чүгле 10 ажыг кижи арткан болгаш артель 29 муң рубль каражага таварышкан.

Балыкты үндүр садарының чаңгыс-аай өртээ тургустунмаан. Райпо даргазы эш Шырыпчык артелди дүжүргеш, колхозка шилчидер деп айтырыгны тургузуп турган. Тожу районда, олар үргүлчү-ле хостуу-биле базарлап турарлар. Чижээ, Андреев, Торофеев олар 2—2 тонна балыкты тудуп, хуузунда садып базарлаан.

Чоокку үениң иштинде артельдиң ажылын экижидер дугайында шиитпирлиг хемчеглерни алыр. Балыкчыларның амыдырал чуртталгазын экижидер, оларның ортузунга политкижизидилгелиг ажылды чорудар ужурлуг.

И. ТОРЖУ.

Көдээниң бот-тывынгыр уран-чүүлдер көргүзүүн бедик деңнелге эрттирер

Бистиң ниитилелдиң кежигүннериниң доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин долузу-биле хандырар дугайында Коммунистиг партия болгаш Совет чазак хүн-бүрүнүң сагыш салыышкынын илередип турар. Партия биле чазактың доктаамал көргүзүп келген улуг дузаламчызының ачызында национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культураны улам ыңай хөгжүдер талазы-биле бистиң области эргежок чугула байдалдар хандыртынып тургустунган.

Ленинчи-сталинчы национал политиканы амыдыралга боттандырганының түңнелинде шаанда культураның чаңгыс-даа одаа чок турган бистиң Тывада культура-чырыдыышкын албан черлериниң: клубтарның, библиотекаларның, номчулга бажыңнарының калбак четкизи тургустунуп, өзүп турар. 1954 чылда оларның ниити саны культура бажыңнарын киириштирбеске-ле 147 болур.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ындыг калбак четкизи болза, көдээге культура-массалыг ажылды улам калбартыр, бистиң клуб, библиотекаларывыстың ажылчорудулгазын диргизер, «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр культура одагларының ажылын үндезини-биле эде тургузар арганы долузу-биле берип турар. Культура-чырыдыышкынның шак ындыг байлак сууру болза, улусчу уран-чүүлдү бүгү тала-биле сайзырадыр, уран-чүүлдер көрүлдезинге колхозчуларны, көдээ интеллигенцияны, МТС-тернин, совхозтарның ажылчын, албан-хаакчыларын, инженер-техниктиг ажылдакчыларны улам хөйү-биле хаара тудар, чаа-чаа уран тывыкчы коллективтерни, хөй-хөй уран талантыларны илередип тывар, ынчангаш үүгле профессионалдыг артистерниң күжү-биле эвес, а колхозчуларның күжү-биле улуска бараан болур арганы биске бээр апаар.

«Бүгү РСФСР-ге көдээниң бот-тывынгыр уран-чүүлдер көрүлдезин эрттирер дугайында» ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чоокта чаагы доктаалы болза, социалистиг көдээниң культурлуг хөгжүлдезиниң дугайында партия биле чазактың улус сагыш салыышкынының чаа илергейлээшкини, бот-тывынгыр уран-чүүлдер көрүлдезиниң уран-чечен, идейлиг деңнелин бедидериниң программазы болуп турар.

Чазактың ол доктаалын барымдаалап, СЭКП обкомунуң бюрозу, область Совединиң күүскому «Көдээниң бот-тывынгыр уран-чүүлдер көрүлдезин области 1954 чылда эрттирер дугайында» тускай доктаалды үндүрүп, ону бистиң көдээвистин культурлуг өзүлдезин илеретсе чогуур улустуң уран-чүүлүнүң массалыг байырлалы кылдыр эрттирерин ында айыткан. Көрүлдени көдээ черлерге 1954 чылдың февраль 1-ден 5-ке чедир, районнарга—февраль 5-тен 10-га чедир чорударын, а область көрүлдезин февраль 15-тен 20-га чедир чорударын доктаалда айтып турар.

Улусчу уран-чүүлдүң массалыг байырлалы көдээниң бот-тывынгыр уран-чүүлдер көрүлдезинге белеткенир болгаш ону эрттирери-биле холбаштыр, уран-чүүлдер көрүлдезиниң идейлиг болгаш уран-чечен деңнелин улам бедидер, көрүлдеге колхозчуларны, МТС-тер, совхозтар ажылдакчыларын, көдээ интеллигенцияны калбаа-биле хаара тудар, уран тывыкчы чаа-чаа коллективтерни, тус-тус талантыларны илередип, оларның чедиишкиннерин хөй-ниитиге нептередип көргүзер талазы-биле областың культура-чырыдыышкын албан черлериниң мурнунга улам чаа болгаш улуг сорулгалар тургустунуп турар.

Ооң-биле чергелештир, көдээниңдаа, хоорайның-даа бот-тывынгыр уран-чүүлдер көргүзүү эрткен чылдың июньдан бээр, азы область көрүлдези болуп эрткениниң бээр, чорудулгазын, кеңнелгенин, ыраажылыгын, уран-чечениниң талазыбиле бедик идейлиг, чогуур негелдени харыылап шыдаан турарын хандырза чогуур. Бот-тывынгыр уран-чүүлдүң ниити ыры, танцы, шин бөлгүмнериниң көргүзүү-биле чергелештир тоолчуларның, рассказчыларның, ус-шевер сииликтилерниң, чазаныкчыларның тус-тус көргүзүглерин көрүлдеге көвүдеткен турарынче улуг кичээнгей салдынган турар. Тыва колхозчуларның аразында чечен сөстүң мастерлери, тоолчулар, сииликтилер, чазаныкчылар дыка хөй. Ынчангаш улустуң ол уран талантылары моон соңгаар калбак нептерээшкинни алган турарын хандырар болганда, үстүнде уран тывыкчылар хоорай, көдээниң, областың бот-тывынгыр уран-чүүлдериниң көрүлдезинге идепкейлиг-биле киришкен турары эргежок чугула. Маңаа холбаштыр уран кылымалдарны, чурукчуларның чуруктарын, ус-шевер сииликтилерни болдунар-ла шаа-биле чер-черге делгеп көргүскүлээр херек.

Көрүлдеге хоорай, көдээде уран тывыкчыларның эң-не шыырак коллективтери, тус-тус күүседикчилер шилип алдынган, оларның көргүзүглери организастыг бедик деңнелге эрткен турарынче онза кичээнгейни салыры чугула. Ындыг болганда, район көрүлдезин организастап эрттирер, эң эки күүседикчилерни база коллективтерни аңаа шилип тывар айтырыгларның талазы-биле клубтар, номчулга бажыңнарының эргелекчилериниң, уран-чүүлдер удуртукчуларының семинар өөредилгелерин чоокку хүннерде тус-тус районнарга чыылдырып эрттиргилээр херек. Хана солуннарга, район болгаш область солуннарынга, радио дамчыдылгаларынга чер-черде көрүлделериниң чорудулгазын үргүлчү нептередип чыытса чогуур.

Көрүлделерге белеткенир болгаш оларны чедиишкиннинг эрттирер талазы-биле чер-черде культура-чырыдыышкын ажылдакчыларынга практиктиг болгаш методтуг дузаламчыны улустуң уран-чүүлүнүң область бажыны, концерт-эстраданың бюрозу, культура эргелелиниң культура-чырыдыышкын, уран-чүүлдер килдистери ыяавыла көргүзер болгаш репертуарларны шилип чогааткаш, районнарже үндүргүлээр, концерт-эстрада бюрозунуң база национал театрның чогаадыкчы күжүн көдээ черлерже аъткарып чоруткулаар хүлээлгелиглер.

Амгы көрүлдениң үезинде эрткен чылдаргы улуг-улуг четпестерниң катаптаашкынын болдурбас, эрткен чылдагы көрүлдеге шүүлген уран-чүүл коллективтериниң ажылының болгаш көрүлдениң үезинде чөп ажыглаар чорук чер-черде партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының, культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының чугула сорулгазы болур. Мынчангаш бот-тывынгыр уран-чүүлдер бөлгүмнерин чүгле белеткелдиң үезинде хынамчалыг удуртур эвес, харын оларны область көрүлдезинге чедиишкиннинг белеткендирер сорулгабиле көдээ черлерге болгулаан көрүлдениң сөөлүнде-даа оларны-биле доктаамал ажылдаар херек.

Бот-тывынгыр уран-чүүлдүң амгы көрүлдезинге шак ынчаар чедиишкиннинг белеткенир, ону организастыг бедик деңнелге эрттирер, ынчангаш хоорай, көдээде улусчу уран талантыларны өстүрүп деткинир чорук, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлери-биле холбаштыр көдээниң ажыл-ишчилериниң культурлуг негелделерин моон соңгаар улам таарымчалыг хандырар талазы-биле эптиг байдалды культура-чырыдыышкын ажылдакчыларынга бээри чугаа чок.

Б. БОЛДУР-ООЛ,
облкүүскомнуң культура эргелелиниң начальниги.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР

Социализм үезинде бот өнчүнүң дугайында

Социалистиг ниитилелге бот өнчүнүн дугайында айтырыгны канчаар шын билирил? деп айтырыгны номчукчулар салып турар.

Социализмниң дайзыннары, чүзүп-баазын буржуаз эртемденнер социалистиг чурумну хуурмак ёзу-биле көргүспүшаан, социализм бот өнчүге удур деп бадыткап турарлар.

Буржуаз идеологтар бот өнчүнү хуу өнчүден ылгавайн турар. Херек кырында капитализм үезинде ниитиниң бүдүрүлгези капиталистерниң ангызынын холунда турар болгаш оннуң хөй кезиин мөлчүп тургаш, максималдыг кончааларны хандырар сорулгага ажыглатынып турар. Ажылчы чоннарның бот өнчүзү болгаш оларның боттарының хереглелиинда аажок кызыгаарлатынган, олар болза, капиталистерниң ангызынын байыырының үнер дөзү—немелде үкени мөлчүтүргеннериң тургузуп болурунга эргежок чугула үгле ындыг хемчээлде туруп турар.

Капиталистиг ниитилелде бот өнчү болза, хуу өнчүге үндезилетинип турар. Капиталистерниң боттарының бот өнчүзү деп адап турары бүгү-ле үүлдер шынында ажылчы чон массаларны кадыг-дошкун мөлчүп тургаш, оларның сыырып алган хуу өнчүзү болуп турар. Америк миллиардер Морганның аспаа 55 миллиард доллар ниити капиталдыг банкыларны болгаш корпорацияларны хаара тудуп турар. Америк миллиардерлер Дюпоннарның өг-бүлези Нью-Йоркта, Филадельфиде, Вашингтонда, Лондонда, Парижте болгаш өске-даа хоорайларда хөй-хөй ордуларлыг, улуг-улуг бажыңнарлыг болгаш хөренгилерлиг.

Хөй миллион америк ажылчынның чурттаар черлери чок, самдар казармактарда сыңмарлажып чурттаар ужурга таваржып, ажыл чок болгаш түренги чорукта кирген туруп турар.

Үүгле социализм болза, бүдүрүлгениң чепсек-херекселинде хуу өнчүнү узуткавышаан, база ниитиниң өнчүзүн бадыткавышаан, ажылчы чоннарның боттарының хереглелдерин улам четче хандырарына быжыг экономиктиг үндезинни бир-ле дугаар тургузуп турар.

«Коммунистиг партиянын Манифестизинде» К. Маркс биле Ф. Энгельстиң бижээни болза, коммунистер күш-ажылдың амыдыралды шуут деткиринге хереглетинер продуктуларын амы-боттуң шиңгээдир чоруун черле узуткаар деп бодавайн турарлар. Коммунистер ындыг шиңгээдилгениң үүгле чөгенчиг характер-шинчизин, «кажан ажылчын кижи үүгле капиталды көвүдедир дээш чурттап, ону тергиндекчи ангының эрге-ажыктары негеп турар болганда ол үүгле ынчангаш амыдырап чурттап чоруур» шак ындыг байдалды узуткаарын күзеп турарлар. Бүдүрүлгениң чепсек-херекселдериниң ниити өнчү болурунга үндезилээш, социализм индивидуалдыг өнчүнү катап тургузар деп марксизмниң үндезин салыкчылары айытканнар.

Социализм үезинде бүдүрүлгениң чепсек-херексели болза, ниитиниң өнчүзү, база бүдүрүлге кончаалар ушта сорар сорулга-биле эвес, харын социализмниң кол экономиктиг хоойлузун ёзугаар ниитилелдиң үргүлчү өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин максималдыг хандырарының эрге-ажыктарына чорутунуп турар. Үзүктел чок өзүп, сайзырангайжып турар социалистиг бүдүрүлге болза, совет улустуң амыдыралчы деңнелин үргүлчү көдүрериниң болгаш бот хереглелдерни бүгү талалыг хандырарының күчүлүг үндезини болуп турар.

Социализм үезинде бүгү-ле тургустунган ниитиниң продуктузу, бүдүрүлгениң чепсек-херексели-даа, хереглелдиң үүлдери-даа ниитиниң өнчүзү болуп турар.

ССРЭ-де маңгыстакчы хереглел чок. Ынчангаш Совет чуртта ниитиниң бүдүрүлгези үзүктел чокка хөгжүп турар, бүдүрүлгениң улам ыңайгы калбарыышкынына болгаш ниитилелдиң кежигүннериниң бот хереглелдерин хандырарына барып турар национал орулга бедик темпилерлиг өзүп турар. Ниитиниң өнчүзүнүн үзүктел чок өзүлдезинге ажылчы чоннарның хан-дамырындан соонургалдыг чоруу шак ында.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзү—күш-ажылчы орулгалары болгаш шыгжавырлары, дузалаар ажыл-агыйы, бажың иштиниң херексел үүлдери, хереглелдиң үүлдери дээп холгаарлап болбас болгаш хоойлу-биле камгалатынып турар.

ССРЭ-де хамаатыларның бот өнчүзүнүн өзүлдезиниң чугула үүлү социалистиг ажыл-агыйда күш-ажыл болур. Кижи бүрүзүнден ооң шыдаар шаа-биле, кижи бүрүзүнге ооң күш-ажылы-биле деп хуваалданың социалистиг принцивин ёзугаар ниитилелдиң кежигүннериниң аразында хуваатынган хереглел үүлдери хамаатыларның бот өнчүзү ол болур. ССРЭ-ниң ажылчы чоннары боттарының хуузунда материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарына хереглел фондузундан национал орулганың дөрттүн үш кезии хирезин ап турарлар. Ол фондунуң ең улуг кезии ажылчы чоннарга ажыл төлевири, күш-хүннеринге орулгалар, пенсиялар, стипендиялар хевирлиг кирип турар болгаш хамаатыларның бот өнчүзүнүн кол үнер дөзү болуп, ооң хемчээлдерин тодаргайлап турар. Социалистиг бүдүрүлгениң хөгжээниниң болгаш калбарганының хире шаа-биле өзүп турар хереглел фондузунуң өске кезии күрүнеңиң социал-культура хемчегленириниң шугумуби-биле ажылчы чоннарга барып турар; ооң күсели-биле эртемниң, чырыдыышкынның, кадык камгалалының, уран-үүлдүң болгаш оон-даа өске үүлдерниң талазы-биле хамаатыларның хереглелдери дуглатынып турар.

ССРЭ-де чоннуң күш-ажылчы орулгалары чыл келген тудум-на өзүп турар. Амгы үеде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажыл төлевири революция мурнунуң деңнелинден каш-даа катап бедик, ынчаарга колхозчуларның орулгалары революция мурнундагы Россияның хуу ажылдыг тараачыннарының орулгаларындан дыка ажып турар. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажыл төлевири ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга 1952 чылда 1940 чылдыындан 68 хуу бедик база тараачыннарның боттуг орулгалары ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга 73 хуу хире бедик болган.

Ажылчы чоннарның боттуг орулгаларын үзүктел чок бедидериниң эрге-ажыктарына Совет күрүне улустуң хереглелдериниң бүгү бараанарына үүрмектеп садар өртектерни үргүлчү чиигедип, бот орулгалардан күрүне бюджединге үндүүглер болгаш чыылдалар, ол ышкаш чээшкинге бижидилгелер талазы-биле чоннуң дадывырларын кызырып турар. Ажылчы чоннар 1952 чылда алыр боттарының бот орулгаларындан бюджетке киргенинге бодаарга 61 миллиард хөй рубльди, ынчаарга 1953 чылда 127 миллиард хөй рубльди бюджеттен алганнар.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзүнүң өзүлдези улустуң хереглел үүлдериниң кол массазын ажылчы чоннар садып ап турары совет садыгның хөгжүлдезиниң дугайында саннарда ең тодаргай илеретинип турар. Сөөлгү 28 чылдар иштинде бистиң чуртка хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезиниң хемчээли 12 хире катап көвүдээн. 1926 чылдан 1953 чылга чедир бараан саарылгазы (деңнээр өртектер-биле) барык-ла 8 катап көвүдээн.

Дайын сөөлүндеги үеде чонга аъш-чем бараанарын садыглаарының дыка өскени-биле чергелештир үлетпүр бараанарын, ылаңгыя үр ажыглалдың кылыгларын садыглаары ең улуг хемчээлдерге улгаткан. Бо болза, ажылчы чоннарның боттарының хөреңгизиниң өзүлдезиниң чугула көргүзүү болур. Совет ажылчыннар болгаш колхозчулар пианино, автомобильдер, мотоциклдер, бедик шынарлыг идик болгаш хен, эки мебель болгаш өске-даа үүлдерни улам-на хөйнү садып ап турарлар. Чижээ, Сталин областың ажылчыннары, колхозчулары болгаш интеллигенциязы сөөлгү чылдар иштинде 5,5 муң хире «Москвич», «Победа» болгаш «ЗИМ» деп чиик автомобильдерни садып алган.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак көдээ ажыл-агыйның болгаш улустуң хереглел үүлдерин бүдүрүп турар үлетпүрүнүң улуг көдүрүүшкүнүн хандырарының талазы-биле дыка улуг хемчеглерни ап чоруткан. Үүрмектеп садар бараан саарылгазын 1950 чылда турганындан 1955 чылда 1,7 катап улгатырар деп беш чыл планында айыткан болза, совет садыгны дүрген көдүрер сорулга-биле ам ону барык-ла ийи катап улгатырар деп көрүп турар.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзүнүң чугула үүлдериниң бирээзи индивидуалдыг чуртталга бажыңнары болуп турар. Партия болгаш чазак индивидуалдыг чуртталга тудуушкунунче улуг кичээнгейни салып, аңаа бүгү талалыг дузаламчыны көргүзүп турар. Күрүнеңиң чуртталга тудуушкунунуң кайгамчык улуг хөгжүлдези-биле чергелештирзаатынган хереглел үүлдери хамаатыларның бот өнчүзү ол болур. ССРЭ-ниң ажылчы чоннары боттарының хуузунда материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарына хереглел фондузундан национал орулганың дөрттүн үш кезии хирезин ап турарлар. Ол фондунуң ең улуг кезии ажылчы чоннарга ажыл төлевири, күш-хүннеринге орулгалар, пенсиялар, стипендиялар хевирлиг кирип турар болгаш хамаатыларның бот өнчүзүнүн кол үнер дөзү болуп, ооң хемчээлдерин тодаргайлап турар. Социалистиг бүдүрүлгениң хөгжээниниң болгаш калбарганының хире шаа-биле өзүп турар хереглел фондузунуң өске кезии күрүнеңиң социал-культура хемчегленириниң шугумуби-биле ажылчы чоннарга барып турар; ооң күсели-биле эртемниң, чырыдыышкынның, кадык камгалалының, уран-үүлдүң болгаш оон-даа өске үүлдерниң талазы-биле хамаатыларның хереглелдери дуглатынып турар.

ССРЭ-де чоннуң күш-ажылчы орулгалары чыл келген тудум-на өзүп турар. Амгы үеде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажыл төлевири революция мурнунуң деңнелинден каш-даа катап бедик, ынчаарга колхозчуларның орулгалары революция мурнундагы Россияның хуу ажылдыг тараачыннарының орулгаларындан дыка ажып турар. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажыл төлевири ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга 1952 чылда 1940 чылдыындан 68 хуу бедик база тараачыннарның боттуг орулгалары ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга 73 хуу хире бедик болган.

Ажылчы чоннарның боттуг орулгаларын үзүктел чок бедидериниң эрге-ажыктарына Совет күрүне улустуң хереглелдериниң бүгү бараанарына үүрмектеп садар өртектерни үргүлчү чиигедип, бот орулгалардан күрүне бюджединге үндүүглер болгаш чыылдалар, ол ышкаш чээшкинге бижидилгелер талазы-биле чоннуң дадывырларын кызырып турар. Ажылчы чоннар 1952 чылда алыр боттарының бот орулгаларындан бюджетке киргенинге бодаарга 61 миллиард хөй рубльди, ынчаарга 1953 чылда 127 миллиард хөй рубльди бюджеттен алганнар.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзүнүң өзүлдези улустуң хереглел үүлдериниң кол массазын ажылчы чоннар садып ап турары совет садыгның хөгжүлдезиниң дугайында саннарда ең тодаргай илеретинип турар. Сөөлгү 28 чылдар иштинде бистиң чуртка хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезиниң хемчээли 12 хире катап көвүдээн. 1926 чылдан 1953 чылга чедир бараан саарылгазы (деңнээр өртектер-биле) барык-ла 8 катап көвүдээн.

Дайын сөөлүндеги үеде чонга аъш-чем бараанарын садыглаарының дыка өскени-биле чергелештир үлетпүр бараанарын, ылаңгыя үр ажыглалдың кылыгларын садыглаары ең улуг хемчээлдерге улгаткан. Бо болза, ажылчы чоннарның боттарының хөреңгизиниң өзүлдезиниң чугула көргүзүү болур. Совет ажылчыннар болгаш колхозчулар пианино, автомобильдер, мотоциклдер, бедик шынарлыг идик болгаш хен, эки мебель болгаш өске-даа үүлдерни улам-на хөйнү садып ап турарлар. Чижээ, Сталин областың ажылчыннары, колхозчулары болгаш интеллигенциязы сөөлгү чылдар иштинде 5,5 муң хире «Москвич», «Победа» болгаш «ЗИМ» деп чиик автомобильдерни садып алган.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак көдээ ажыл-агыйның болгаш улустуң хереглел үүлдерин бүдүрүп турар үлетпүрүнүң улуг көдүрүүшкүнүн хандырарының талазы-биле дыка улуг хемчеглерни ап чоруткан. Үүрмектеп садар бараан саарылгазын 1950 чылда турганындан 1955 чылда 1,7 катап улгатырар деп беш чыл планында айыткан болза, совет садыгны дүрген көдүрер сорулга-биле ам ону барык-ла ийи катап улгатырар деп көрүп турар.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзүнүң чугула үүлдериниң бирээзи индивидуалдыг чуртталга бажыңнары болуп турар. Партия болгаш чазак индивидуалдыг чуртталга тудуушкунунче улуг кичээнгейни салып, аңаа бүгү талалыг дузаламчыны көргүзүп турар. Күрүнеңиң чуртталга тудуушкунунуң кайгамчык улуг хөгжүлдези-биле чергелештирзаатынган хереглел үүлдери хамаатыларның бот өнчүзү ол болур. ССРЭ-ниң ажылчы чоннары боттарының хуузунда материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарына хереглел фондузундан национал орулганың дөрттүн үш кезии хирезин ап турарлар. Ол фондунуң ең улуг кезии ажылчы чоннарга ажыл төлевири, күш-хүннеринге орулгалар, пенсиялар, стипендиялар хевирлиг кирип турар болгаш хамаатыларның бот өнчүзүнүн кол үнер дөзү болуп, ооң хемчээлдерин тодаргайлап турар. Социалистиг бүдүрүлгениң хөгжээниниң болгаш калбарганының хире шаа-биле өзүп турар хереглел фондузунуң өске кезии күрүнеңиң социал-культура хемчегленириниң шугумуби-биле ажылчы чоннарга барып турар; ооң күсели-биле эртемниң, чырыдыышкынның, кадык камгалалының, уран-үүлдүң болгаш оон-даа өске үүлдерниң талазы-биле хамаатыларның хереглелдери дуглатынып турар.

ССРЭ-де чоннуң күш-ажылчы орулгалары чыл келген тудум-на өзүп турар. Амгы үеде ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажыл төлевири революция мурнунуң деңнелинден каш-даа катап бедик, ынчаарга колхозчуларның орулгалары революция мурнундагы Россияның хуу ажылдыг тараачыннарының орулгаларындан дыка ажып турар. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның боттуг ажыл төлевири ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга 1952 чылда 1940 чылдыындан 68 хуу бедик база тараачыннарның боттуг орулгалары ажылдап турар бир кижиге онааштыр санаарга 73 хуу хире бедик болган.

Ажылчы чоннарның боттуг орулгаларын үзүктел чок бедидериниң эрге-ажыктарына Совет күрүне улустуң хереглелдериниң бүгү бараанарына үүрмектеп садар өртектерни үргүлчү чиигедип, бот орулгалардан күрүне бюджединге үндүүглер болгаш чыылдалар, ол ышкаш чээшкинге бижидилгелер талазы-биле чоннуң дадывырларын кызырып турар. Ажылчы чоннар 1952 чылда алыр боттарының бот орулгаларындан бюджетке киргенинге бодаарга 61 миллиард хөй рубльди, ынчаарга 1953 чылда 127 миллиард хөй рубльди бюджеттен алганнар.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзүнүң өзүлдези улустуң хереглел үүлдериниң кол массазын ажылчы чоннар садып ап турары совет садыгның хөгжүлдезиниң дугайында саннарда ең тодаргай илеретинип турар. Сөөлгү 28 чылдар иштинде бистиң чуртка хереглел үүлдериниң бүдүрүлгезиниң хемчээли 12 хире катап көвүдээн. 1926 чылдан 1953 чылга чедир бараан саарылгазы (деңнээр өртектер-биле) барык-ла 8 катап көвүдээн.

Дайын сөөлүндеги үеде чонга аъш-чем бараанарын садыглаарының дыка өскени-биле чергелештир үлетпүр бараанарын, ылаңгыя үр ажыглалдың кылыгларын садыглаары ең улуг хемчээлдерге улгаткан. Бо болза, ажылчы чоннарның боттарының хөреңгизиниң өзүлдезиниң чугула көргүзүү болур. Совет ажылчыннар болгаш колхозчулар пианино, автомобильдер, мотоциклдер, бедик шынарлыг идик болгаш хен, эки мебель болгаш өске-даа үүлдерни улам-на хөйнү садып ап турарлар. Чижээ, Сталин областың ажылчыннары, колхозчулары болгаш интеллигенциязы сөөлгү чылдар иштинде 5,5 муң хире «Москвич», «Победа» болгаш «ЗИМ» деп чиик автомобильдерни садып алган.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак көдээ ажыл-агыйның болгаш улустуң хереглел үүлдерин бүдүрүп турар үлетпүрүнүң улуг көдүрүүшкүнүн хандырарының талазы-биле дыка улуг хемчеглерни ап чоруткан. Үүрмектеп садар бараан саарылгазын 1950 чылда турганындан 1955 чылда 1,7 катап улгатырар деп беш чыл планында айыткан болза, совет садыгны дүрген көдүрер сорулга-биле ам ону барык-ла ийи катап улгатырар деп көрүп турар.

ССРЭ хамаатыларының бот өнчүзүнүң чугула үүлдериниң бирээзи индивидуалдыг чуртталга бажыңнары болуп турар. Партия болгаш чазак индивидуалдыг чуртталга тудуушкунунче улуг кичээнгейни салып, аңаа бүгү талалыг дузаламчыны көргүзүп турар. Күрүнеңиң чуртталга тудуушкунунуң кайгамчык улуг хөгжүлдези-биле чергелештир

сөөлгү чылдар иштинде чүс-чүс муң ажылчыннар болгаш албан-хаакчыттар боттары чурталга бажыңнарын тудуп алганнар. Чурталга фондузунуң хөй кезии бот өнчү болуп турар көдээде чурталга тудуушкуну улуу-биле калбарып турар. Дайын сөөлүндеги чылдар иштинде көдээ черлерде 3,5 миллион чурталга бажыңнары катап тургустунган болгаш туттунган.

Ынчангаш ниитиниң бүдүрүлгезиниң хире чергези-биле национал орулга өзүп, ажылчы чоннарның бот өнчүзү көвүдеп турар. Ындыг болзадаа, совет кижилерниң материалдыг чаагай чоруун бедидип турар бот өнчү бодунуң хереглекчи характериниң күжү-биле өскениң күш-ажылын мөлчүүрүнүн үнер дөзү болуп шыдавас. Оон ангыда бистиң коммунизмче бурунгаар шимчээшкинивистиң хире чергези-биле индивидуалдыг хереглелдерниң улам улуг кезии янзы-бүрү ниити, социал-хемчеглер дамчыштыр хандыртынган турар.

Колхозтарда болза, колхозчу тургузугнуң кол күжү болуп турар ниитиниң артель ажыл-агыйы-биле чергелештир бодунуң өг-бүлезиниң чамдык хереглелдерин хандырарына колхозчу кижи бодунда дузалаар ажыл-агыйлыг туруп болур.

Көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын ёзугаар колхозчу өреге бүрүзү бодунда ажыглалынга улуг эвес коъдан чанының чер участоктуг болгаш продуктулуг малдыг, куштарлыг болгаш көдээ ажыл-агыйның үүрмек чепсек-херекселдиг болур.

Бир талазында, күрүне бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыттарының бот өнчүзүнүн база өске талазында, колхозчуларның бот өнчүзүнүн тыптырының үнер дөстери болгаш составы бот-боттарындан элээн ылгалдыг болуп турар.

Хамыктың мурнунда ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның бот өнчүзү үүгле хереглел үүлдериниңдан болуп турар. Колхозчулар оон ангыда бот өнчүзүнде бүдүрүлгениң чамдык херекселдерлиг, чижээ, ажылчын малдыг, көдээ ажыл-агыйның үүрмек чепсек-херекселдерлиг болуп турар. Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыттарның орулгалары, оларның боттарында хөреңгизи ниитилештирген ажыл-агыйла күш-ажылдың үнер дөзү болур. Колхозчулар кандыгыл дээр болза, оларның орулгаларының болгаш хөреңгизиниң кол, шиитпирлиг үнер дөзү болза, ниитиниң ажыл-агыйында күш-ажыл, немелде үнер дөс болза, боттуң дузалаар ажыл-агыйында күш-ажыл болуп турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң өзүлдези-биле база быжыгыышкыны-биле ниитиниң ажыл-агыйындан боттуң орулгаларының үлүг-хуузу көвүдеп турар болгаш ол шугум езугаар колхозчу тараачыннарның бот хереглелдерин хандырарының деңнели бедиир болгаш бедээн турар. Дузалаар ажыл-агый канчап баарыл дээр болза, ниитиниң ажыл-агыйы колхозчуларның бот хереглелдерин улам четче хандырганының хире чергези-биле эвээжээн турар.

Колхозчуларның боттарында дузалаар ажыл-агыйының талазы-биле сөөлгү үеге чедир-ле дыка хөй таварылгаларда шын эвес чорукту болдуруп турган. Ооң түңнелинде колхозчуларның бот өнчүзүнде малының, ылаңгыя инектериниң баш саны кызырылган. Шак мындыг шын эвес чорук болза, ажыл-агыйның артель формазының ең чугула үндезинин ниитиниң болгаш колхозчуларның боттарының эрге-ажыктарын артельге шын дүүштүрер принципти үреп турган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының база СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлериниде колхозчуларның боттарында дузалаар ажыл-агыйының талазы-биле шын эвес чорукту эдип, көдээ ажыл-агый артелиниң Уставының принциптерин бүгү колхозтарга быжыглап турар дыка хөй чугула хемчеглерни хүлээп алган.

Совет чуртта ам чаа көдүрлүүшкүн болуп турар. ССРЭ-ниң ажылчы чоннары Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле аар индустрияның күчүлүг хөгжүлдезинге үндезилээш көдээ ажыл-агыйның болгаш улустуң хереглел үүлдерин бүдүрүп үндүрүп турар үлетпүрүнүн улуг көдүрлүүшкүнүнүң талазы-биле хемчеглериниң калбак системазын боттандырып турарлар. Ол болза, ажылчы чоннарның чаагай чоруун улам ыңай улуу-биле бедидеринге, оларның бот өнчүзүн көвүдедиринге, совет кижилерниң бот хереглелдерин улам четче хандырарына чедирер.

П. ОРЕХОВИЧ.

Колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгезин экижидер

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында СЭКП Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың салган сорулгаларын практика кырында күүседириниң чугула негелделериниң бирээзи болза, совет агробиология эртеминиң чедишкиннерин болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчыларының хөй чылдар дургузунда чыгдынган байлактыг дуржулгаларын бүгү хемчеглер-биле нептередири болур. Ынчангаш көдээге кадрларның массалыг белеткели—колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгези улуг ужур-дузалыг болуп турар.

1953—1954 чылдарда Таңды районга колхозчу кадрларның агро-зоотехниктиг курстарга өөредилгези ыракта четпес организастатынган болгаш амгы бедик негелделерни хандырбайн турар. Районда ол курстарның ажылын эки үре түңнелдиг чорударынга таарымчалыг бүгү байдалдар бар. Ол байдалдарны районнуң партия, совет органнары чедир ажыглавайн турар.

Колхозчуларны болгаш партия эге организациялары өөредилге бөлүктерин четчелеп тургузарынга, башкыларны шилип алырынга болгаш өөредилгениң чугула материалдарын, көргүзүг үүлдерин тып алырынга онза сагыш салган болдур, ында кичээлдер доктаамал, бедик деңнелдиг эрттип турар.

«Кызыл партизан» колхоз (даргазы эш Отев, парторганизация секретарь эш Даржаа) колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгезиниң талазы-биле элээн организастыг ажылдарны чорутқан. Ында агро-зоотехниктиг курстарның кичээлдери доктаамал, бедик деңнелде эрттип турар. Агроном эш Смирнов кичээлдерге эки белеткенип, тема бүрүзүнге бодунуң планын чогааткаш, аңаа чедип алза чогуур тускай сорулгаларны айытпышаан, өөредилгениң көргүзүг үүлдерин база немелде литератураларны ажыглап турар. Кандыг литератураларны номчуп, өөренип болурун эш Смирнов курстарның дыңнакчыларынга кичээл эрткен соонда сүмелеп турар.

Тараа культураларының тургузуун өөренмишаан, кызылтастың, суланың янзы-бүрү сорттарын дыңнакчылар ханы өөренип танышкан болгаш оларның кезектерин микроскоп дамчыштыр көрүп турар. Эш Смирновтуң чоруткан кичээл бүрүзү дыңнакчыларга кончуг сонуурганчыг болуп турары-биле олар кичээлдерге идепкейлиг чоруун көргүскен. Дыңнакчы бүрүзү өөренип эрткен үүлдерин кайы хире шиңгээдип ап турарычын хыналдазын агроном эш Смирнов үргүлчү чорудуп турар.

«Революцияның чалбыжы» колхозта агро-зоотехниктиг бөлүмүнүң кичээлдерин МТС-тин агроному эш Чуева бедик деңнелдиг чорудуп турар. Ындыг-даа болза, ында четпестер база-ла бар, үүл дизе, чамдыкта кичээлдер үстүр таварылгалар тургулаан болгаш дыңнакчыларының кичээлге кээп турарының болгаш өөренген үүлдерин шиңгээдип ап турарының деңнели күүл.

Сталин аттыг колхоз (даргазы эш Рудин, парторганизация секретары эш Нордуп-оол), Будённый аттыг колхоз (даргазы эш Полев, парторганизация секретары эш Темир-оол), Калчнин аттыг колхоз (даргазы эш Есипов, парторганизация секретары эш Санчай) агро-зоотехниктиг өөредилгени багай организастаан. Күрүнеңиң бо чугула хереэн үүгле үстүнде айыткан артельдериниң баштаар черлери үнелевейн турар эвес, харын Бай-Хаак МТС-тин удуртукчулары чедир үнелет көрбээнин айтыры чугула. Ооң уламындан курстарның дыңнакчылары кичээлдерге келбес үүлдер хөй. Чижээ, Будённый аттыг колхозта агротехниктиг курстуң 38 дыңнакчыларындан эрткен чылдың ноябрь 18-те болган кичээлге үүгле 13 кижи, а декабрь 26-да кичээлге мырыңай 4 кижи олурушкан, ооң соонда кичээл кылыр бажың чогундан өөредилге шуут болбаан.

Колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгезин боттуг чорударынче удуртулганы СЭКП Таңды райкому кошкак тургускан. Райкомнуң секретарылары колхозтарга барып турза-даа, колхозчуларның агро-зоотехниктиг өөредилгезин үлегерлиг организастаар талазы-биле колхозтарга практиктиг дузаламчыны ыракта четпес көргүзүп турар.

Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының өөредилгези база-ла чорувайн турар. Ында кичээлдер мырыңай болбаан, өөредилге чорудар оран-бажың белеткетинмээн, база өөредилге хереклери чок. Курстарның дыңнакчыларының составы ёзу барымдаалап тургустунган, ында өөренип турар кижилериниң ниити эртем-билиг белеткелиниң үчёлу чок.

Ийиги чылдың атротехниктиг курстары бо чылын шуут организастанмаан, оларның дыңнакчыларынга бир курстан бир курсче шилчилгениң экзаменнерин чорутпаан, ол ышкаш байдал зоотехниктиг курстарда база бар. Чижээ, ийиги чылда колхозчуларны өөредир тургаш, үүгле 35 колхозчуларны өөредиг турар фактылар бар.

Колхозтарның баштаар черлери, а бир дугаар ээлчегде партия эге организациялары агро-зоотехниктиг курстарның ажылын шиитпирлиг-биле экижидер болгаш колхозчу калбак массалары курстарга хандыдып киирер. «ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалында айытынган улуг сорулгаларны чедишкиннинг күүседиринге колхозчу кадрларның массалыг агро-зоотехниктиг өөредилгезиниң улуг ужурдузалыын медереп билири чугула. Бедик мергежилдиг чүс-чүс мастерлерни өстүрер чорук болза, колхозтарның экономиказын көдүрер болгаш колхозчу тараачыннарның чаагай амыдыралының байдалын база культурлуг деңнелин бедидер.

Б. БУДЕГЕЧИЕВ.

Совхозта часкы тарылгага белеткел

Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң ажылчыннары, албан хаакчыттары болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери 1954 чылда тараа культураларының бедик дүжүдүн чедип алыр дээш элээн организастыг ажылдап турар.

Совхоз тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин март 1-де доозар сорулга салган. Септелгеде 17 механизаторлар кызымак ажылдап, ам 4 тракторларны, 4 андазыннарны, 3 сеялкаларны септээннер. Эштер Карааол, Санаа, Онгай-оол дээн ышкаш механизаторлар септелге ажылының нормазын хүн-бүрү ажыр күүседип турар.

Бо чылдың часкы тарылгазынга хереглээр 56 тонна кызылтас, 10 тонна арбай, 130 тонна сула үрезиннери чажар шынарынга чедир шуут арыглатынган. Ындыг-даа болза, ноогаа үрезиннери совхозта чок болуп турары четпес. Тарылга шөлүн удобрение-биле хандырар дээш аңаа 100 тонна өдекти, 6 тонна хүлдү төккен болгаш ол ажыл ам-даа үргүлүлеп турар.

С. АЛЕЕТ.

Көдээ ажыл-агый дугайында кино фестивалы

САРЫГ-СЕП (Телефон-биле). Каа-Хем районда көдээ ажыл-агый дугайында кино фестивалы организастыг эгелээн. «Октябрьның 14 чылы» колхозтуң төвүнге болгаш фермаларынга удобрениелерни шын ажыглаар, үрезиннерни канчаар белеткээр болгаш мал ажылының дугайында кино-чуруктарны колхозчулар улуг сонуургал-биле көргеннер.

Районнуң машина-трактор станциязында болгаш Ворошилов аттыг база өске-даа колхозтарда кино-чуруктар массалыг үнүп турар. Колхозтарда агро-зооветеринария ажылдакчылары ол кинолар-биле кады көдээ ажыл-агый талазы-биле совет эртемниң чедишкиннериниң дугайында тайылбырларны чорудуп турар.

М. САМБУУ.

Өлүк белеткелиниң планын күүседкен

Барыын-Хемчикте «Кызыл тараачын», «Большевик» колхозтар өлүк белеткээриниң планын 105 хуу күүседкен. Өлүк белеткээриниң ажылы үргүлчүлеп турар.

Т. ДМИТРИЕВ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Клубтарның ажылын дарый диргизер

Чоннуң культурлуг деңнелин бедидеринге чер-черде көдээ клубтарның ролю улуг. Олар боттарының ажылын бедик деңнелге тургускаш, культура-массалыг, политкижизидилгелиг ажылдарның ёзулуг одаглары кылдыр хуулган турар ужурлуг.

Ындыг турбуже, бистиң чамдык районнарывыста көдээ клубтарның ажылы чогуур негелдеге дүүшпейн турар дээрзин көдээ бижикчилер бистиң редакцияга эвээш эвес бижип турар.

Чижээ, Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозта көдээ клубтуң (эргелекчизи эш Кызыл-оол) ажылы ажылчы чоннуң культурлуг негелдезинге шуут дүүшпейн турар. Ында культура-массалыг ажылдарны чорудары шуут утундурган болгаш клуб шагның хөй кезиинде шоочалыг турар апарган деп, бижикчи эш **Г. Базыр-оол** шүгүмчүлеп турар.

Эш **О. Биче-оолдуң** бижип турары болза, Чөөн-Хемчик районунуң Хорум-Дагда көдээ клубтуң культура-массалыг ажылы сөөлгү үеде сулараан. Көдээ клуб шыдыраа, допшулуур, мандалин, гитара чергелиг үүлдер-биле багай хандыртынган. Бар турган чамдык херекселдерни клуб эргелекчизи эш Дүрбүлек хуу кижилерге үлеп бергилээн болгаш оларны амга чедир дедир эгитирип албаан. Ол ышкаш клубтуң кандыгдаа шимелдези чок. Мурнунда аңаа турган лозунг, плакаттарны аңаа-ла дүре туткаш, шкафта шыгжап кааны окта болбас.

Үстүнде көдээ клубтарның ажылын чогуур деңнелге тургузуп, оларны культураның ёзулуг одагларынче хуулдурар дугайында дарый хемчеглерни ап чорударын ол районнарның культура-чырыдыышкын албан черлериниң инспекторларынга сүмелезе чогуур.

Көдээге бараан садыглаашкынын экижидер

Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакы сумузунда «Коммунизмче орук» колхозта майгын эргелекчизи эш Базыр-оолдуң илеткелин суму Совединиң күүскомунга дыннаан. Колхозчуларның хереглелин хандырар дээш майгын эргелекчизи эш Базыр-оол эки ажылдап келзе-даа, ооң ажылында четпестер ам-даа бар деп күүскомнуң хуралындан демдеглээн.

Моон соңгаар колхозчу чоннуң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырар дээш эки ажылдаарын, совет садыгны массаже улам чоокшуладырын майгын эргелекчизи эш Базыр-оолга дааскан.

Д. МААДЫР-ООЛ.

* * *

Баян-Тала суму Совединиң «Октябрь 30 чыл ою» колхозтуң баштаар чери-биле каттышкан хуралынга колхозту болгаш колхозчу чоннуң хереглелдиң чугула аъш-чем, ажыл-агыйның чепсек-херексел бараанны-биле хандырып турарының дугайында магазин эргелекчизи эш Остриковаың илеткелин дыңнаан.

Эш Острикова тускай эртемниглерни хандырарынче кичээнгей салбайн турарын шыңгыы айыткан. Ол ышкаш чоңга ээлдек эвес, ажыл шагы барымдалавас чоруктарны илеретпишаан, чоннуң негелдезин хандырар дээш ажылдаарын сагындырган.

К. БАДЫ-ЧЫРГАЛ.

Чоннуң негелдезин кажан хандырар ирги?

Өлүк базазы Кызыл хоорайның чоогунда база бир сууржугаш чыгыы болуп, ында албан организация болгаш бүдүрүлге черлери тыптып, ооң-биле кады ооң чурттакчылары база соксаал чокка өзүп турар. Ынчалзадаа оларның аъш-чем болгаш үлетпүр бараанарынга хөй удааның негелдери турбуже, горпо амдыгаа чедир хандырбайн, үүгле аазап келген. Ооң улам

Ийи рынок—хөгжүлдениң ийи оруу

Делегейниң амгы экономиктиг байдалының база бир характерлиг онза үүлдериниң бирээзи болза, делегейниң чаңгыс аай рыногунуң күштүг социалистиг лагерьниң Совет Эвилелинге баштаткан чурттарының рыногунга, база АКШ-ка баштаткан капиталистиг чурттарның рыногунга чарылганы болур.

Бо рыноктар бүрүзү бот-боттарынга удурланышкак угланыышкынбиле хөгжүп турар.

Социалистиг лагерьниң рыногу Совет Эвилелиниң болгаш улус демократиязының чурттарының улустарының политиктиг болгаш экономиктиг бузулбас кады ажылдажылгазынга үндезилетинип турар. Ол кады ажылдажылганың үндезининде бот-боттарынга дузаламчыны көргүзеринге изиг күзелдиг болгаш ниити-экономиктиг көдүрлүүшкүнүү чедип алырынга чүткүлдүг чорук салдынган. Ооң түңнелинде социалистиг лагерьниң чурттарының экономиказы дүрген хөгжүп, база ол ышкаш бот-боттарынга ажыктыг байдалдарга хөгжүп турар даштыкы садыг калбарып турар. Ол чурттарның аразында бараан саарылгазы чыл келген тудум-на өзүп, найыралдыг улустарның материалдыг чаагай байдалының болгаш культуразының көдүрлүүшкүнүнге база бүгү делегейниң кырынга тайбыңны быжыглаарынга дузалап турарын кижи кайгаар чүве эвес.

Капиталистиг рынок оон сыр өске байдал-биле хөгжүп турар. Капиталистиг чурттарның экономиказының АКШ-тың удуртулгазы-биле боттандырып турар милитаризациязы оларның бүгү делегейге садыг харылзааларын бузарынга, бараан саарылгазының кызырлырынга чедирген. Бир чурттуң өске чуртту үптеп дээрбедээри күштелген болгаш ооң хевирлери дыка чидигленген. Капиталистиг рыноктуң хемчээлинин кызырылганы болгаш ооң-биле холбаштыр бараан сайгарылгазының айтырыының чидигленгени империалистиг лагерьде чөрүлдээлерни дыка күштелдиреринге чедирген.

Дайын сөөлүндеги байдалдарда капиталистиг чурттарда чөрүлдээлерниң чидигленгенин болгаш делегейниң экономиктиг харылзааларының бузулганын тодарадып турар фактор болза, америк империалистерниң агрессчи политиказы болур. АКШ бодунуң адааннажыкчыларын базып болгаш оларның бараан сайгарар черлерин эжелеп алырын, делегейниң чиг-эт курламырларынга контрольду тургузуп болгаш капиталды киирип салыр черлерни монополизастаарын орлаштыр турар. Америк монополистерниң ол эжелекчи политиказы бодунуң илерээшкинин, чижээлээрге, оларның даштыкы садыг-экспансиязындан тып турар. Олар боттарының бараанларының, ооң иштинде шериг материалдарының даштыкыже үндүрүлгезин күшделдирип, ооң-биле кады өске чурттардан бараанларны киир сөөртүрүнге боттарының рыноктарын хаап турар. Даштыкы рыноктарга экспансияны кандыг-даа янзы-биле күштелдирбишаан, АКШ капиталистиг чурттарның экспортунга бодунуң үлүүн 1937 чылда 14 хуу турганындан 1952 чылда 20 хуу чедир бедиткен. Ону герман, япон болгаш итали рыноктарны эжелеп алырының күсели-биле, база ол ышкаш делегей рыногунуң мурнунда турган турыштарындан Англияны, Францияны болгаш өске-даа капиталистиг чурттарны кызып үндүреринин күселиби болдурган.

АКШ-тың даштыкы садыг экспансиязының методтары бодунуң калчаалыг болгаш агрессчи талазы-биле капиталистиг делегейниң кандыг-бир шагда билип турган үүлдериниңден ажып турар. «Дузаламчы» деп чагдынып алгаш, олар хөй күрүнелерниң рыноктарынче шуртуп кирип, боттарының адааннажыкчыларын кызып үндүрүп, өске капиталистиг чурттарның экономиказын үрегдеп турар политиканы сагыштыы-биле чорудуп турар.

АКШ-тың экспорту ооң импортундан ашканы төөгүде кажан-даа дыналып көрбээн хемчээлдерге четкен. Чижээ, 1946 чылдан 1952 чылга чедир АКШ-тың экспорту 123 миллиард доллар болган, ынчаарга олда үениң иштинде ооң импорту 78 миллиард доллардан ашпайн турган. АКШ-тың экспортунуң шак ынчаар көвүдээни болгаш импорту янзы-бүрү арга-биле кызыгаарлааны хөй-хөй күрүнелерде садыг санажылгаларынга доллар чок болур чорукка чедирген. 1946 чылдан 1952 чылга чедир алды чылдың дургузунда АКШ-биле садыгга бүгү капиталистиг чурттар 32 миллиард, канчаар-даа аажок хөй түңге санатынып турар каражалыг болган.

Ол каража Барыын Европа чурттарының күштелип турар экономиктиг бергедээшкиннериниң база бир кол факторунуң бирээзи болур.

АКШ-тың монополистиг капиталы капиталистиг чурттарның төөгүден бээр тургустунган экономиктиг харылзааларын дезорганизастап, үрегдевишаан. Барыын Европаның, Латин Американың болгаш Мурнуу-Чөөн Азияның рыноктарының элээн хөй кезиин эжелеп алган. Барыын Европада америк экспорттуң үлүү ол районга кол-кол капиталистиг чурттарның ниити үндүр сөөртүлгезинге 1937 чылда 34 хуу турганындан 1952 чылда 42 хуу чедир, ол-ла үениң дургузунда Латин Америкага 54-тен 75 хуу чедир, Мурнуу-Чөөн Азияга 25-тен 34 хуу чедир көвүдээн.

АКШ-тың монополиялары эң чугула рыноктарны эжелеп алырының политиказын боттарының өңнүктериниң, хамыктың мурнунда Англияның күсели-биле боттандырып турар. Чижээ, Барыын Германияда Англияның экспорту үне талазы-биле Американыындан 1937 чылда 21 хуу, а 1952 чылда 53 хуу эвээш болган. Ылаңгыя Латин Американың чурттарының талазы-биле алырга, Англияга улуг согуушкунну таварышырган. 1952 чылда АКШ Англияга бодаарга үне талазы-биле алырга 9 катап хөй бараанларны ол чурттарже киир сөөрткен, 1937 чылда англи экспорт Мурнуу-Чөөн Азияның рыноктарынга Американыындан 1,5 катап ажып турган, а 1951 чылда ол зонага АКШ-тың экспорту Англияның экспортундан 18 хуу ажыг болган.

Делегейниң садыында тургусунган байдал капиталистиг чурттарга шыдажып эптежир аргажок үүл апарган. Америк империализмниң политиказы удурланыышкынны болдурбайн барып шыдавас апарганы таварылга эвес. Бот-боттарынга ажыктыг үндезиннерге садыгны хөгжүдери улустар аразының кады ажылдажылгазының эң чугула чепсээ болур деп үвени кадык угаанныг кижилер улам-на медереп билип турар апарган.

Совет Эвилели болза, бот-боттарының дең эргелиниң болгаш ийи талага ажыктыг болур чоруктун принципинге, бүгү улустарның болгаш күрүнелерниң оларның улуундан-даа, бичезинден-даа хамаарылга чокка, оларның политиктиг болгаш ниитилел тургузуундан-даа хамаарылга чокка бот-эргезин хүндүткеп көөрүнүн принципинге улустар аразының экономиктиг кады ажылдажылгазын калбартыр политиканың галалакчызы болур: ССРЭ болза бүгү чурттар-биле каммерлиг болгаш ажыл-херекчи харылзааларны тургузар дээш, садыг харылзааларын калбартыр дээш туржуп турар. Совет күрүне болза, шак ындыг политиканы бодунуң туруп келгениниң баштайгы хүнүнден эгелээш чайгылыш чокка болгаш өскерилге чокка чорудуп келген, чүге дээрге, ол политика Советтер чуртунуң алыс бүдүжүнден үнүп турар. Садыг харылзааларын хөгжүдер чорук тайбың кады ажылдажылганың база бир хевири болур. Бот-боттарынга ажыктыг байдалдарга ССРЭ-биле садыг харылзааларын хөгжүдерии күзээн күрүнелер—Совет Эвилелиниң талазындан деткимчени кезээде алыр.

ССРЭ бодунуң садыг талазы-биле дем каттыштырганнарының иштики херектеринге киришпейн турар болгаш кандыг-бир артык эргелерни негевейн турар, а бот-боттарынга ажыктыг болур чоруктуң суурунга үндезилээш, улустар аразынга садыгны калбартыр дээш, чурттарның экономиктиг хөгжүлдезинге болгаш чоннуң чаагай байдалын экижидеринге дузалап турар шак ындыг садыгны таарыштырып чорудар дээш туржуп турар.

Совет Эвилели өске чурттар-биле бодунуң садыг харылзааларының бүгү чылдарының дургузунда бодунга алган хүлээлгелерин бүрүнү-биле күүседип келген. Англияның аъшчем министри Морис Уэбб ону эки илереткен. 1951 чылдың сентябрьда ооң медеглээни болза: «Бистиң садыглажып турарывыс өске кижилерге көөрде, орустар боттарының садыг хүлээлгелерин ёзулуг күүседип турарын шыйып демдеглээрин күзеп тур мен».

Совет садыг организацияларының санажылгазының практикалап турар негелделери болза, өске-даа хөй-хөй чурттарда ол ышкаш организацияларның негелделеринге бодаарга эң-не ээлдек негелделер болуп турар. Национал акша-биле садыг дугуржулгаларын чарар эргени оларга тывыскан. Олар санажылгаларны даштыкы банкыларны дамчытпайн, харын национал банкыларны дамчыштыр чорудуп болур, ол чорук чер-черниң банкыларының саарылгазын көвүдедип, даштыкы садыг чорудулгаларының талазы-биле оларның сонуургалын улгатырып турар.

Социалистиг лагерьниң рыногу чаягаарлаашкынга болгаш кризистиг чайгылыышкыннарга таварышпайн турар чорук делегей садыныңа улуг ужур-дузалыг болуп турар. Капиталистиг чурттарга кризистиң аар-берге чылдарында Совет Эвилели деримелдерге болгаш янзы-бүрү бараанларга бодунуң чагыглары-биле ол чурттарның чонунуң ажылдыг турар чоруунга дузалаан.

Ам бо үеде ССРЭ-ниң даштыкы садыының хөгжүтүнер аргалыы онза өскен. Бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү улус ажыл-агый амыдыралында канчаар-даа аажок улуг чедиишкиннер иштики рынокту калбартырынга база экспорту болгаш импорту көвүдедиринге бүгү-ле эргежок чугула байдалдарны тургузуп турар. Социализмниң чурту үүгле байлактыг экспортөр болуп турар эвес, харын үлетпүр-даа, чиг-эт-даа талазы-биле хөй санныг бараанларның хереглекчизи база болуп турар.

Тус-тус капиталистиг чурттарның ССРЭ-биле садыг харылзааларынга хамааржып турар фактылар болза, ССРЭ-биле садыг харылзааларын катап тургускан болгаш калбарткан бүгү чурттарга ажыктыг база оларда бар турар хөй-хөй экономиктиг улуг бергедээшкиннерни чайладып шыдаар аргалыг деп үвени көргүзүп турар. Садыг харылзааларын катап тургузар болгаш хөгжүдер чорук улустарның найыралын быжыдар болгаш тайбыңның херээн быжыглаарынга күштүү-биле дузалаар. Ооң ужурунда ССРЭ чурттарның социал болгаш политиктиг системалары хамаарылга чокка оларның аразынга экономиктиг кады ажылдажылга дээш чайгылыш чокка демисежип турар. Ооң ужурунда совет даштыкы садыг организацияларының төлээлекчилери бот-боттарынга ажыктыг болур чоруктуң суурунга, ийи таланың эргеажыктарының суурунга үндезилээш, ажыл-херекчи каммерлиг дугуржулгаларны чарар талазы-биле чугаалажыышкыннарже күзелдии-биле чорун турар. Ол байдал бодунуң тодаргай бадыткалыы ылаңгыя 1952 чылдың апрельде Москвага болган Делегейниң Экономиктиг Төвүлел хуралынга, база ол ышкаш КНОнуң чанында Европаның Экономиктиг Комиссиязының 1953 чылдың апрельде Женевага чыылдырган конференцияга тыпкан.

Бот-боттарынга ажыктыг болур чорукка үндезилээш, даштыкы садыгны калбартыр политиканы чайгылыш чокка чорудуп турар Совет чазак капиталистиг күрүнелер-биле садыгны үргүлчү хөгжүдүп турар. Ам бо үеде ССРЭ садыг дугуржулгаларын Франция, Финляндия, Иран, Дания, Греция, Норвегия, Швеция, Аргентина, Исландия, Египет болгаш Индия-биле чарган. Чамдык элээн хөй өске күрүнелер-биле чугаалажыышкыннар база-ла чедиишкинниг чоруп турар.

Совет Эвилели-биле садыг харылзааларын хөгжүдер чорук бүгү чурттарның үндезин амыдыралчы эргеажыктарынга, оларның тускай турар чоруун камгалаарының болгаш экономиктиг байдалын экижидериниң эрге-ажыктарынга дүгжүп турар.

Улустар аразынга тайбыңның херээн чайгылыш чокка камгалавышаан, Совет Эвилели улустар аразынга кады ажылдажылганы хөгжүдеринче чүткүп турар. Бот-боттарының аразында чугаалажыышкынга үндезилээш, тайбың арга-биле шиитпирлетинип шыдавас хире шак ындыг маргылдаалыг азы шиитпирлетинмес айтырыг ам бо үеде сонуургалдыг чурттарның аразында чок дээр дугайында Совет чазактың эрткен чылдың марттың ортаа үезинде кылган медеглелин делегейниң бүгү чурттарының янзы-бүрү бөлүктери чүүлзүүнүп көрген. Ол медеглел улустар аразында байдалды тайбыңның болгаш улустарның айыыл чок чоруунуң эрге-ажыктарын экижидериниң калбак перспективазын ажыдып турар болгаш делегейниң бар турар дүшкүүрлүг чоруун чавырылдырарының оруктарын база аргаларын айтып турар. Совет чазак болза, тайбыңны камгалаар болгаш быжыдарының политиказын, бүгү чурттар-биле кады ажылдажылганың болгаш ийи таланың эрге-ажыктарын бот-боттарының сагыжарынга үндезилээш, олар-биле садыг харылзааларын хөгжүдериниң политиказын моон-даа соңгаар өскерилге чокка чорудар дээр дугайын ол херечилеп турар.

М. НЕСТЕРОВ.
Бүгү-эвилелдиң Садыг палатазының даргазы.

Бельгияда совет музыкантыларның чедиишкини

БРЮССЕЛЬ. Январының 20-де совет музыкантылар Бельгияга сөөлгү түңнел концерттер көргүскен. Скрипачы Игорь Безродный болгаш пианист Владимир Ямпольский Антверпенниң театрларының бирээзинге ойнааннар. Пианист Евгений Малинин Льеж консерваториязының залынга концерт көргүскен.

Совет артистер оон мурнундагы концерттерге ышкаш классиктиг орус болгаш барыын европейжи музыкаларның чогаалдарын, а ол ышкаш совет композиторларның чогаалдарын улуг чедиишкин-биле күүсеткен.

Совет музыкантылар январының 14-тен 20-ге чедир Бельгияга боттарының ойнап турганының үезинде 5 хөгжүм концерттерин болгаш бир ниити концертти көргүскеннер. Концерттерге 5 муң хире кижи чораан.

Аныяк совет музыкантыларны чер болганга экизи-биле хүлээп ап турган.

Бельгияның парлалгазы совет музыкантыларга бедик үнелелди берип турар.

Бельгияга совет артистериниң концерттерин организастааны бельги-совет найыралдың ниитилели оларның алдары дээш хүлээп алыышкынны кылган, аңаа Бельгияның хөй-ниитизиниң төлээлекчилери база олурушкан. Аныяк совет музыкантыларның бедик мергежилдии дээш олурушканнар боттарының өөрүшкүзүн илередип, ийи чурттарның аразынга культурлуг харылзааларны улам-на калбартырын күзеп турганнар. (СЭТА).

„Чаа Гутаның“ тудугжуларының байырлыг хуралы

КРАКОВ. Январының 21-де «Чаа Гута» деп металлургия комбинадынга, ук комбинатка В. И. Ленинниң адын тывысканы-биле холбаштыр байырлыг хурал болган.

Комбинат тудугжуларының коллективиниң мурнундан хуралга үүве чугаалааш, кан эзилдирикчизи Ю. Кожец Польшаның Улус Республиказының Күрүне Совединиң болгаш Министрлер Төвүлелиниң металлургия комбинадынга В. И. Ленинниң адын тыпсыр дугайында доктаалы ажылчыннарның ортузунга чаа күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүнү хайныктырып үндүргеп деп медеглээн.

Байырлыг хурал польша болгаш совет улустарның аразында бузулбас найыралдың чыыткылаңчак көргүзүлдези болган.

(СЭТА).

ГДР-ниң Министрлер Төвүлелиниң хуралы

БЕРЛИН. ГДР-ниң Министрлер Төвүлелиниң январь 21-де болуп эрткен хуралының дугайында ГДР-ниң премьер-министриниң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадыын «Нейес дейчланд» солун парлаан.

Ол хуралга ГДР-ниң премьер-министри Отто Гротеволь улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырының болгаш герман айтырыгны тайбың шиитпирлээриниң талазы-биле дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң төвүлел хуралы таарымчалыг түңнелдерни чедип алыр боор дээрзинге немец улустуң бүгү кезектериниң төлээлекчилериниң идегелин илередип турар телеграммалар, чагаалар болгаш медеглелдер ГДР-ниң чазааның адрезинге соксаал чокка кирип турарының дугайын дыңнаткан.

Лессингиниң төрээн хүнүнден бээр 225 чыл болган оюн таварыштыр немец национал культурага улуг салыышкынны киирген немец улуг шүлүкчүнүң дугайында тураскаал кылдыр Лессингиниң ады-биле шаңналды Министрлер Төвүлели тургускан. Ук шаңналды литератураның, уранчүүлдүң болгаш чогаал шүгүмчүлелиниң шылгарангай чогаалдарынга тыпсыр.

(СЭТА).

Францияның демократтыг хөй-ниитизиниң тиилелгези

Марсель Дюфришти кара-бажыңдан хостааны

ПАРИЖ. Парижтиң апелляционнуг судунуң истелге палатазының шиитпирин ёзугаар күш-ажылдыг бүгү-ниити конфедерациязының административтиг комиссиязының кежигүнү болгаш Францияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң кежигүнү Марсель Дюфришти январь 22-ниң кежээзинде түр хостап үндүрген.

Марсель Дюфришти 1952 чылдың октябрьда үнген дужаалды барымдалааш, январының 16-да тудуп хоругдаан деп үвени мооң мурнунда дыңнаткан болгай. Дюфришти француз коммунистиг партияга болгаш өске-даа депшилгелиг организацияларга удур демисежир сорулга-биле «күрүнешиң даштыкы айыыл чок чоруунга халдаашкын кылган» дээш буруудадып турарлар.

Дюфриштиң хосталганын «Юманите» солун Францияның демократтыг хөй-ниитизиниң чаа тиилелгези кылдыр үнелеп турар.

(СЭТА).

Дүрүм чок аажылаашкын

ПЕКИН. Кэсондан Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадыр турары:

Чепсээн дүжүрткен зонада корей-кыдат таланың хамааты полициязының дыңнадыгларын ёзугаар алырга, американнар корей болгаш кыдат туттурган шериглерни күш-биле эжелеп алыр чорукту январының 22-де дүнекиниң 1 шак 30 минута турда дооскан.

Январь 20-ниң эртенинде америк агентилерниң дужаалдарын ёзугаар туттурган шериглер Тонжанниде лагерьни үрегдеп каапкан. Туттурган шериглер лагерьни каггаш чорзун деп агентилер албадай бээрге, улуг шуугаазын болгаш алгы-кышкы көдүрлүп үнген.

Корей болгаш кыдат туттурган шериглериниң сөөлгү бөлүүн американнар күш-биле ойлады бээрге ыытшимээн ынчан 1 шак 30 минутага чедир соксаваан.

(СЭТА).

Дөрт күрүнелериниң даштыкы херектер министрлериниң төвүлел хуралының мурнуу чарыында

ПАРИЖ. Берлинден Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың күрүне секретары Джон Фостер Даллес январының 22-де ында чедип келген.

* * *

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң медээзин ёзугаар алырга, Великобританияның даштыкы херектер министри Антони Иден болгаш оң үдээн кижилер январының 22-де Берлинде чедип келген.

* * *

БЕРЛИН. ДПА агентилелиниң дыңнадып турары-биле алырга Францияның даштыкы херектер министри Жорж Бидо январының 22-де Берлинде чедип келген.

Бидо-биле кады эң улуг дээн француз солуннарның 29 француз журналистери база келген.

(СЭТА).

Канадада тайбың дээш демисел

ОТТАВА. Январь айның 30—31-де Торонто хоорайга болуп эртер тайбың камгалалының бүгү-канада ассамблеязынга белеткел бүгү Канадада калбарып турар. Доктор Джеймс Эндикоттуң ат салганы бүгү делегейниң маргылдаалыг айтырыгларын тайбың арга-биле шиитпирлээри дээш, улуг күрүнелериниң төвүлел хуралдарын чыылдырары дээш тайбың камгалалының кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазын күштелдиреринн кыйгырган кыйгырыгны Канаданың тайбың камгалалының конгрези парлаан.

Тайбың камгалалының конгрезиниң «Пис Ньюс» деп бюллетениниң медээлеп турарын ёзугаар алырга, Торонтонуң болгаш Ванкуверниң тайбың талалакчылары бажыңнарны кезип, кыйгырыг адаанга ат салыышкынын чыып турарлар. Ат салыышкынының чыылдалары Монреал болгаш өске-даа хоорайларда калбаа-биле эрттип турар. Ванкувер хоорайда «Тайбыңның поездин» белеткеп турар, ол поезд-биле Канаданың барыын можуларының төлээлери Торонтога болур ассамблеяже чоруурлар.

(СЭТА).

Англияда америк шериг-агаар базалары

ЛОНДОН. Пресс Ассошиэйши агентилелиниң ужар-чүүл хайгааракчызы Американың шериг-агаар күштериниң херектериниң талазыбиле адаккы комиссиязы Англияда Американың 19 шериг агаар базаларын калбартыр болгаш болбаазыралыр сорулга-биле 11 миллион ажыг фунт стерлингилерни төлевилээрин үүлдүг деп көргенин айытпышаан, бижип турары болза: «Базаларның хөй нуруузу Чөөн Англияда Эссексте болгаш Мидленде туруп турар. Аэродромнар тудуушкунун Англияда туруп турар америк сапёрлар батальоннары күүседир. Базаларны экижидериниң талазы-биле өске ажылдарга англи ажылчыннарны киириштирер. Ук ажылдарны эң чоокку үениң иштинде эгелей бээр деп үве билдине берген».

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

Туберкулёз дугайында үүнү билзе чогуурул

Кижиниң хоралыг дайзыны болур туберкулёзтуң микробу—туберкулёзтуң палочказы аарыг кижиниң организминде амыдырап, өзүп көвүдеп турар болгаш кижиниң чараазында, ылаңгыя ооң үнер өл үүлдериндe хөй санныг болуп, а ол ышкаш туберкулёзтан аараан инектиң сүдүнге туруп турар. Өлшык үүвеге, хүн чырыы көзүлбес черлерге, туберкулёзтуг кижи ажыглап турар ак-хепке болгаш ооң аъш-чем ижер савазынга туберкулёзтуң палочказы бодунуң амыдыралының аргазын камгалап тургузуп турар.

Туберкулёзтуң палочказы болза, ол үүвелер кургап, ширбиишкин-ашталганы кургагга чорудуп турган үеде тарап болур. Тыныштарны азы аъш-чемни дамчыштыр микробтар кадык организмге шилчип киргеш, туберкулёзту өскүдүп болур.

Туберкулёзтуг кижи-биле сырый харылзаа, база ооң ажыглап турган бүгү үүвелерин ажыглаары онза айыылдыг. Ол ышкаш бир эвес туберкулёзтуг инектиң сүдүн ижер болза, чиг сүт дамчыштыр ол аарыг халдатынып болур. Туберкулёзту баш удур болдурбазының болгаш экиртип эмнедириниң байдалдарын бистиң совет күрүневис бүгү ажылчы чоннарга тургузуп берген.

Шын тургустунган хүн чуруму, суг-биле мага-бот дүрбүүшкүнү, күш-культура, бажың иштинин үргүлчү агаарладыышкыны, хууда гигиена болгаш эки чемненишкин болза, кижиниң организмин туберкулёзтуң инфекциязын ажып типлээр аргалыг болдуруп турар. Бир эвес туберкулёзту чогуур өйүнде илередир болза, ол дүрген эмнетинер. Туберкулёз улуг нуруузунда билдирбейн эгелеп турар. Температураның бедиишкини 37,2—37,5 градус чедер, хенертен ийикпе, азы чоорту шаг үстүр чорук, аартап баксыраар чорук, чемге хөөн чокталыышкын болгаш дүне дер төктүр, чөдүрер апаар.

Бо бүгү таварылгалар болганда чогуур өйүнде эмчиге баары чугула. Эмчиниң сүмелерин күүседири, эмнедириниң чурумун болгаш методун сагыыры—эгелеп турар аарыгны чугаа чокка бүрүн экиртир эмнедир. Аарыг кижи боду тускай савалыг, дүкпүрер үүвелиг болуру, бодунуң ак хевин аңгы чууру, амыдыралга, хөй-ниитиниң черлеринге, бүдүрүлгеге гигиенаның бүгү чурумнарын сагыыры чугула.

Эмчиге чогуур өйүнде барып турунар, бодуңарның организминерни күш-культура-биле, арыг агаар-биле база хуунарда гигиена-биле дадыктырып быжыглаңар. Туберкулёз баш бурунгаар, эрте илеретинген тудум-на ону эмнеп экиртири чиик болур.

Бодуңарны база боттарыңарның уругларыңарны, чоок эш-өөрүңерни туберкулёзтуң халдаашкынындан камгалаңар!

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ САНИТАР ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчы зынын, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, кедээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01536 Культура эргелелиниң типографиязы